

Bir bağımlılık olarak düşmanlık

Mustafa ŞAHİN, 3 Eylül 2026

<https://www.karar.com/gorusler/bir-bagimlilik-olarak-dusmanlik-2069654>

Düşman dediğin bir ihtiyaç. Dört temel elementin beşincisi. Yetersiz geldiğinde takviye edilir, düştüğünde elinden tutulur onun. O, hep insanın içindedir. Üniforması, kamuflajı, hançeri, zırhı, silahıyla. Tahta atın içinde, sütrenin gerisindedir. Sanılanın aksine nefret edilen, kaçınılan değil, aranan, özlenen, istenendir düşman. Bu yüzden düşmanın izi sürülür, bu yüzden düşman bulunamadığında yenisi ikame edilir ki düşmanlık öngörülebilir, sürdürülebilir, ebet müddet daim ve kaim olsun.

“...Çünkü hava karardı barbarlar gelmedi/ Ve sınır boylarından dönen habercilere göre/ barbarlar diye kimseler yokmuş artık/ Peki biz ne yapacağız şimdi barbarlar olmadan/ bir çeşit çözümdü onlar sorunlarımıza...” (Kavafis)

“Olmuşuz can ile billah Gazayı teşne/ İçeriz düşmeni dinin kanını su yerine” (Gazi Giray Han)

“Düşmanına ölümü değil hayatı götür” (Cahit Koytak)

“İnsan belki bir düşmanla karşılaşım diye yürekte kin, cepte taş taşımamalıdır” demiş Elia Canetti. Oysa biz sabah akşam hışımla öfkeyle ceplerimizde taş taşırız. Sapan taşı, bileyi taşı, çakmak taşı, değirmen taşı... Üstelik *kininin sahibi, davacısı* olmayı *dininin sahibi, davacısı* olmakla özdeşleştirerek, kutsayarak. Bu yüzden hiç iyileşmeyen ezeli yaramız düşmanlık. Bu yara iyileşmeyecek çünkü herkesin/ hepimizin *takipçisi* olduğu hıncı elinde, kini kalbinde, nefreti cebindedir. İnsanın en karanlık yanını düşmanı ile ilişkisindeki çelişkileri ortaya çıkarırmış; asaleti, kalitesi kumaşı da en iyi kavgada görülürmüş.

Merdi namertten en iyi kavgaya ayırmış.

İnsan kendini ele vermemek için karanlık taraflarını kendine kapatır ama doğrulmak istediğinde gerçeğin taş duvarına başını vurur ve yüzüstü kapaklanır. Dostluktan, sevgiden, kardeşlikten dem vurur, gül alır, lale satar, mistik oksijen çadırlarının hamağında sallanır ama esaslı bir düşman edinmeyi sahil bir dostun dostluğunu korumaya tercih eder. İnsan cebinde taş, cebinde kin, cebinde testere, cebinde mızrak, cebinde koçbaşı, sapan taşı, füze başlığı taşır. İnsan cebinde esrar, cebinde zenginleştirilmiş uranyum, cebinde misket bombası taşır. Zira insan, derununda velilerden, azizlerden de gaddar tiranlardan da birer cüz taşır.

Kendini temize çeker, gizler saklar, örter insan. Baş edemeyeceğini düşündüğü yanlarını kendinden dahi kaçıır. İnsan pençelerine kadar düşmanını arzular ve bu yüzden yaraları asla sağalmaz. İnsan düşmansız edemediğini kendinden dahi gizler ama bu arzusu gizlenebilir bir arzu değildir. İnsan düşman ister. Dahası insan düşmanına dönüşmek, onun sadece elindekini almak değil, ona dönüşmek, o olmak ister. Bu öyle güçlü bir duygu ki yokluğunda nefret nesnesini, yani düşmanını muhtemelen dostundan fazla özler.

Düşman bildiğini bertaraf etmek istemez düşmanının kıymetini bilen insan. Aksine düşmanında bedenlenmek, onun ruhuna bürünmek, imkânlarına sahip olmak ister. Bu yüzden düşmanına kol kanat gerer, bu yüzden ona yardım ve yataklık eder. Biz insanlar gerçeği, çareyi, çözümü, şifayı biliriz ama dert ve düğümlerimizin çözüm yerini, yitiğimizi mahsus yanlış yerde ararız. Gerçeği eğip bükmek, yolunu kaybetmek işimize gelir. Düşmanlığın kendine has bir lezzeti olmasa öyle olmazdık. O özel tadı düşmanı olanlar ile onu kendi için bir kazanıma dönüştürenler iyi bilir. Düşmanını bertaraf edebilecekken onu korumaya almaları, o hususi lezzet ve tat sebebiyledir ama bunu kalabalıklar ile alabalıklar bilmez. Bunun karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi olduğu sır olarak çelik kasada saklanır.

Godfather filmindeki “*Dostlarını kendine yakın tut, düşmanlarını daha da yakın*” cümlesi herkesin aklındadır. Gerçek hayatta güç sahiplerinin güç attettikleri dostlarını zorla düşman hattına sürdüklerini görürüz. Dertleri düşmansız kalmamaktır. Sınırlarını, kapasitesini bildikleri düşmanı bilmediklerine tercih ederler ve düşmanlarını yedeklerler. Düşman ihtiyacını karşılamak, onsuz kalmamak için dostlarından kopar, hatta onlardan bazısını karşı cepheye sürerler. Sözde barış için *elçi* yahut *kurye* olarak karşı tarafa gönderdiklerinin başına *zeval* gelsin de söz bitsin, savaş sürsün, düşmanlık derinleşsin isterler. Bu gaddar insanlar umumiyetle korkak olur. Yüreklere düşmansız kalma korkusuyla titrer. Bu yüzden hem düşmanlarını hem korkularını kapalı kapılar ardında güvenceye alırlar. Bu insanların hükmettiği mekanizmalar birbirine bağlıdır, bağımlıdır.

Kendi elimizle beslediğimiz ve hîni hacette lazım olur diye sakladığımız kadrolu ne çok hain, işbirlikçi, kalles, namert var diye sıkça hayıflanırız da kimin kimlerin elinde rehin olduğunu, kimin *vazife*yle düşman hattına sürüldüğünü bilmeyiz. *Bilge Tonyukuk Çin sarayında, Hz. Yusuf ve Hz. Musa Firavun’un, Brütüs Sezar’ın sarayında, İbni Mülcem Hz Ali’nin en yakınında bulunmuş, ardında namaz kılmıştı. İhanetten kellesi alınanlar bile bir şekilde tarihe geçmiş ama güce sadakatlerini ispat eden gammaz, muhbir, müzevir ve dalkavuklar tahta kurullarıyla tarihin ardına, aralıklarına saklandıkları için tarih bize tahtakurularının ve onların öyküsünü vermiyor. Tarih sandıklardaki ara öyküler, sırlar deşifre olmasın diye sürekli mütegalibe üzerinden güncelleniyor.*

Biz insanlar boşlukları doldurmayı, büyük öykü ve anlatılara kendimizi katmayı, büyük hikayeler örmeyi severiz. Başımızı ruhumuzu okşayan duyguları kundaklar, sulhu salah elçilerini linç ederiz ki bekamız savaşla devamlılık, sonsuzluk kazansın. Dilimizin kemiği yok, farklı *hain* der, husumeti köpürtür, yerli yersiz asılmış adamın evinde ipten

bahsederiz ki hasmımız da bilensin de biz kan ve irin davamızın takipçisi olmaya devam edelim. Tanrımızın huzuruna bile düşmanlarımızla beraber çıkar, kendimize dua kadar düşmanımıza beddua eder, kendimize kurtuluş isterken ona helak, kendimize özgürlük isterken ona esaret dileriz ama bunu içtenlikle istemeyiz çünkü dualarımızın kabulünden de korkarız. Yeryüzü, toprak, su, hava ateş bizim olduğundan yersiz yurtsuz kalanı bile “sen niye vatansızsın” diye tahkir ve tezyif ederiz.

Biz insanlar *yüksek oranda ayrışır, ayrıştırır* sonra da “*bunu biz mi yapıyoruz*” deriz. Gaddarlıkta yok üstümüze vahşi hayvan. İnsanı yalnız dilinden, düşüncesinden inancından değil; özleminden, yasından, hançeresinden, sesinden, ufkundan, rüyasından bile mahrum kılar, iç-dış düşmanı birbiriyle yedekleriz. Sırlı, zırlı, şifreli anayasalar, yasalar, mavi, kırmızı, kara kitaplar kaleme alırız. Çelik kasalarda saklanan bu gizli, gizemli yasalara bazen *hikmet-i hükûmet*, bazen *devlet aklı* deriz. Rejimler değişse bile düşman hattımız değişmez. Yokluğunda icat edilir düşman, üretilir, hatta donatılır. Tarih düşmansız yazılmaz, coğrafya onsuz emniyete alınmaz, siyaset onsuz olmaz. Onlar kötü biz iyiyiz daima. Ya bizim yerimizde onlar olsa, vicdanımızın üzerine yorganı çekmesek bize ne kötülükler eder düşman. Pişmanlık, tövbe ve af kapılarını ardına kadar açsak ne yılanlar çıyanlar evimizi istila eder de bizi evsiz barksız bırakır. Özenle büyüttüğümüz endişelerimizi küçültsek hafazanallah düşmansız, yani bekasız kalırız.

İnsan, ıslahı imkânsız çelişki yumağı, doğuştan kendi kordonuna dolanmış.

Kendine sakladığı mahsus duygularla hem kendi hem düşmanının güvenliğini ikame ediyor insan. Düşmanını içinde taşıyor, ona yardım ve yataklık ve yorganlık döşeklik ediyor ve onu kuytuda seviyor, koruyor kolluyor. Öyle şey olmaz demeyin, öyle oluyor. Her düşmanlığın iki tarafı birbirine bağlı, bağımlı ve muhtaç. Hikmet-i hükûmet idam edilecek insanı sağlık raporu alıncaya kadar tedavi eder de suçu suza özgürlüğü çok görür. Sıkı eğitim almış doktorlar, hakimler, profesörler sehpa kurulumunda vazife alınca sıradan insanlara da infaz memurluğu kalır. Ne çok infaz memuru var. Düşmanlık kitabidir. Sistem kitabına uydurur onu. İpte sallandıracağı delikanlının yaşını büyütür ki öldürmenin önündeki hukuki engel kalksın. Olağanüstü hallerde, ara rejimlerde sistem askıya alınır, şartlar olgunlaşır ve giyotin iner. Önce deliller oluşur, sonra yargılı-yargısız infaz. Bazen de tersi. Tabii ki mesele infaz değil. Başka türlü beka nasıl sağlansın. Kaldı ki bekan da düşmanın bekasına bağlı.

Dil yarası derin olur.

İyileşmesi istenmediğinden kapanmaz dil yaraları. O yüzden bu yaralar sarılmaz. Kin başka, nefret başka, intikam başkadır. Düşman ve düşmanlıksa bambaşka. O kadim bir felsefe. Öyküsü insanınkiyle iç içe. Onsuz olunamaz. **Düşman dediğin bir ihtiyaç. Dört temel elementin beşincisi. Yetersiz geldiğinde takviye edilir, düştüğünde elinden tutulur onun. O, hep insanın içindedir. Üniforması, kamufлажі, hançeri, zırhı, silahıyla. Tahta atın içinde, sütrenin gerisindedir. Sanılanın aksine nefret edilen, kaçınılan değil, aranan, özlenen, istenendir düşman. Bu yüzden düşmanın izi sürülür, bu**

yüzden düşman bulunamadığında yenisi ikame edilir ki düşmanlık öngörülebilir, sürdürülebilir, ebet müddet daim ve kaim olsun.

Korkuluklar muhtemel saldırılardan korunmayı değil, düşman ihtiyacını gidermeyi sağlar. Her an duyulacak korkuyu diri tutar onlar. Korkulukla heyecansız düşman canlandırılır. Düşmana düşmanlığa *savaş sanatı* diyenler, ihaneti, kalleşliği, pusuyu ve türlü kan dökme yöntemlerini ham ervaha *bilgelik* diye satarlar. Yok öyle bir şey. Düşmanlık hasmından öğrenmek içindir. Onu taklit ve takdir etmek, o olmak, onun yolunu, sırrını ele geçirerek kendi mücavir alanını, hükümrانlık sahasını, emniyet şeridini bilmeye yarar. Bu oyunu çözen oyunbazlar düşmanlarını dize getirmezler, aksine velinimetleri olarak başlarının üzerinde taşırlar.

Bir bağımlılık olarak düşmanlığı baskılamak, gizlemek, saklamak için düşman sürekli lanetlenmeli, yuhalanmalı, kınanmalı, taşlanmalıdır. Düşman da buna misliyle karşılık vermelidir. O da intikam yeminlerini, hodri meydanlarını aynı verilerle gerekçelendirmeli ve her kötülüğü hasmının üzerine boca etmelidir. Düşmanını boğmak için değil, onu saklamak, büyütme, yaşatmak için. Bu yolun yolcusu devasa bir endüstri, öç ve intikam arzusunu diri tutmağa, beka kaygılarını korkularını kaşımağa çalışır. Medyumların, muhbir ve müzevirlerin, büyücü ve efsuncuların vazifesi bu ateşi sabah akşam harlamak, korkuluklarla düşmanı canlandırmak ve nefret için yakıt sağlamaktır. “*Bir kavme olan kininiz sizi adaletten alıkoymayın*” denmiştir ama kim dinler.

Düşmanı olmak insanı ayakta tutar. Su/asker uyur, düşman uyumaz. Kişi hasmını kendinden başarılı gördüğünden kendi kamuflajını ona giydirir. Onu taraftarlarının bilinç altına sürekli kazıması gerekir. Düşmanlık eden her zaman yekdiğerine nefretinden değil, çoğu zaman hayranlığından düşmanlık eder. Onu yok etmek istermiş gibi görünmesi o olamayacağına duyduğu inançtandır. Onu yok etme arzusunu sıkça dile getirmesi, imkânı olduğunda sözünde duracağı anlamına gelmez. Bütün şartlar oluşsa da onu tedavülden kaldırmaz, öldürmez. Zira düşmanlık bir hegemonya aracıdır. Varlığının onunla kaim olduğunu bilen düşmanını kendinde saklar ki onda bedenlensin, serpilsin. Birçok organize kötülüğe akıl sır erdiremeyişimize sebep karşılıklı bağımlılıkları ve suç ortaklıklarını çözemeyişimizdendir.

Siyonizm ya da Yahudilik bütün unsurlarıyla en deneyimli düşmanlık ve nefret ideolojileridir. Bütün insanlar, toplumlar, devletler onlara kötülük etmişlerdir ve onlar insanlıktan alacaklıdırlar. Tanrı onları üstün yaratmış ve insanlığın gerisini yarattığına pişman olmuştur. Öyleyse nefes alan her canlının canı-kanı alınabilir. Divan şiirinde aşığın düşmanı rakiptir. *Rakip* köpektir ama bu köpek yok edilmez. Öyle ya duygular kaldırılabilecekleri kadar negatif duygu yüklenerek güçlenir. Şu var ki istiap haddini aşan kimsenin hasmı ne kadar kudretli olursa olsun ayakta kalamaz. Yüreği yetmeyen düşük ruhlar düşmanlık duygularını satın aldıkları kiralık katillerle tatmin ederler. Belki daha düşük ruhlarsa *tetikçi* yahut *muhbir* olur.

Düşmansız edemeyenler nitelikli bir hasmım olsun diye ya rastgele ya da gözlerine kestirdiklerini nişan alır. Yine yok etmek için değil, düşman açığını kapamak için. Bilirler ki düşmanı onu hem ayık ve tetikte tutar hem de gereğinde mahmuzlar, dizginler, durdurur. Düşmanlıkla beslenenler adaletten, hukuktan, özgürlükten fena hâlde korkarlar. Ayın birden dolunay olması ve ellerindeki baltalarla ay ışığında yakalanmaları mümkündür. Hem adalet, hukuk ve özgürlükler onları hedeflerinden alı kor. Bu yüzden gücünü endeksleyenler korkuyla sindirir, onunla hazmeder, onunla diz çökerler. Yedeklenmeli ve yakın takiple daima izi sürülmeli düşmanın.

Düşman, görünüşte karşı cephededir ve alçaltılarak yok edilmeyi hak etmiştir ama acele etmeyin yargılarınızda. Düşmanınız gerçekte bütün talimatları sizden almış olabilir ve siz de bütün eylemlerinizi hasmınızın emir ve talimatlarıyla ifa ediyor olabilirsiniz. Hâliyle düşmanlık stratejik bir harp olarak cephede, masada, satır aralarında, çatık kaşınızda, bilenmiş dişinizde, her yerdedir. Alınan kararlarla zaman kazanılır, yaptırılan provokatif eylemlerle teyakkuza hâli sağlanır. Demem o ki düşmanlıkla amel edenler yahut ekmeğini düşmanlıktan yiyenler düşmanlarına sıkı sıkıya bağlı ve bağımlıdır. Bunlar hariçten kimsenin bu bağı gevşetmesini istemezler. Bazısı kin, nefret, intikam duygularını abartır, ölçüyü taşırır, rakibinin adamlarını kendi üzerine saldırtır ki gücünü gösterebilir. Kendi cesaret ve yiğitliğini göstermek için düşmanın alçak, kötü ve berbat olması icap eder. Oysa düşman da bilir ki düşmana fazla düşmanlık bindirirsen ona sırtladığın yükü de yüklenmek zorunda kalırsın.

Yeni nesil düşmanlar söz dinlemiyor, sır tutmuyor, hiçbir ölçüye uymuyor, bildiğini okuyor, oyunu alenileştiriyor, suç ortakları, hamileri ve tetikçilerini deşifreden çekinmiyor, buna da *yeni nesil strateji* diyorlar. Kini, intikamı, düşmanlığı bir yaşama biçimi hâline getiriyor ve nefret endüstrisinin her çıktısından kazanıyorlar. Zira bugünün dünyasında her tür düşmanlığı uluslararası sistem özenle koruyor kolluyor. *Holokost endüstrisi*, *terör endüstrisi* örneklerinde olduğu gibi nefreti sistematik olarak örgütleyiyor, estetize ediyor, güncelliyor yayıyorlar. Kötülük bilen, kötülük tasarlayabilen ya da onu örgütleyebilenlerin daima tetikçilerden, dalkavuklardan seçilmesi sebepsiz değildir. Bu insanlar eski usul ikna çabalarıyla dil dökmeye, izaha, kani olmaya gerek duymuyorlar. Kameranın, kralın neresinde dururlarsa ne kazanacaklarını iyi biliyorlar. Geri adım atmamak, özür dilememek, pişmanlık duymamak, kin tutmak, affedici olmamak gaddarlaştırıyor onları. Düşmanlıktan taviz vermeyişleri onlara o hınç ve öfkeyi devlet nişanı gibi omuzlarında taşıyor.

Düşmansız ayakta duramayanı zapt edecek bir kuvvet bulunamıyor. Bu insan tipi ziyadesiyle kıskanç oluyor. Kıskançlık zannedilenin aksine *tanımamanın* değil, tanımının, hatta *takdirin* en dürüst biçimiymiş. Kıskançlar hasımlarının yok olmasını değil, hasımlarında olanın kendilerinde olmasını istemiş. Bu habis duyguyla kavrulan düşmanı kalbinden vuracak silah onun kurguladığı düşmanlığın aynısını gütmek değil, onun hiç beklemediği ve ummadığı dostluğu ona armağan etmekmiş. Kolay değil ama bu yüce

gönüllülüğün onu perişan edeceği muhakkaktır. Düşmanın kolunu kanadını kıracak olan tek şey ona dostane kollarını açmak ve ona elini uzatmakmış. Kendinden yüksek bir ruh ile karşı karşıya olduğunu görmek düşmanı küçültür düşmanlığı çökertir, kötücül duygulardan başka şeyle beslenmeyen ruhunu kuruturmuş. *Romalılara Mektupta* şu stratejik reçete veriliyor: *Düşmanın açsa ona yiyecek ver, susuzsa ona içecek bir şey ver, bunu yaparsan onun başının üstüne kızgın kömür yağmış olursun.*

Nefretin menşesinde kendini sevmemek var. Yakayı o kötücül duyguya kaptıran dönüş yolunu kendi üzerine kapatır ve her yanıyla yıkıcı düşmanlığa teslim olur. Hasmından gözünü ayırmayansa nihayetinde zıddına inkılap eder. Bu yüzden düşmanlıkta *haddi aşmayı, aşırılığı münafıklık alameti* saymıştır Hz. *Peygamber*. *Kötülükle mücadele* adı altında *düşman üretmek* ruhunu kötülüğe teslim etmek, iyiliği düşünemez hâle gelmektir. Oysa sadece kendini aşan düşmanını boşa çıkarır, aşamayan hasmına dönüşür. Değil mi ki bitmez tükenmez engizasyonlar, ırkçılıklar, kıyımlar, savaşlar, sömürgeler yargılı yargısız infazlar hep insanın öyküsüne dahildir.

Gelen gideni niye aratır? Çünkü gelen, önce gidene dönmek sonra onu aratmamak en son da aşmak ister. Bu yüzden kimse zorbaların kafa işçisi olmadıklarını, yönetmeye kafa yormadıklarını ya da işlerinin kolay olduğunu söyleyemez. Derler ki bütün diktatörler diktatörlüğün çilesini çekmiş insanlardır. *Lenin* ömrünce *Çar* ile çarpışmış ama iş başa düştüğünde *Çar*'dan bin beter *Çar* olmuş. İttihatçılar *istibdat* diye diye iş başına gelmişler ama kendileri millete kan kusturmuşlardır. Padişahlığa karşı çıkan kendi şahlığını kurmuştur. İnsan bu. Kutsal metin mızrağının ucundayken düşmanın soyunu kurutabiliyor ya da alnından kurşunladığı maznunun naaşının başında suyu oturarak ve üç yudumda içebiliyor ya da hasmının mezarını yağmalatabiliyor, kurşunlatabiliyor. Öldürttüğü düşmanın taziyesine herkesten önce gidiyor. Zor ama hiddet ve şiddete iyi duygularla karşılık vermek düşmanı dize getirecek tek yol. Yenik düşmanlar yerine saldırgan düşmanlar istemek ise azgınlıkta duracak yeri olmamaktır. Kahraman kendini yenendir. Değil mi ki *büyük cihat* insanın kendini dize getirmesi, nefsinin yenmesidir.

İnsanı, insanlığı içinden çökertmek, çürütmek isteyen Yahudice düşünme biçimi bugünün dünyasına hakimdir. Biz Müslümanlar dahi yazık ki bu zehirli düşünceden beri değiliz. Çok müşterisi olan *evrensellik dolması* bile bu düşünüşe dâhil. *Filistin*'de her canlıyı yok eden *Masihçi* *Siyonistler* tıpkı *Naziler* gibi *şiddetsiz toplumsallık* olmayacağına inanırlarmış. En güçlü birlikteliklerin, en kaynaşmış bütünlüklerin ebedi düşmanlıkla, sonsuz nefret rezervleriyle, derin travma ortaklığıyla, bölünmüş yırtılmış benliklerle, kimliklerdeki çatlak ve yarıklarla süreklilik kazanacağını düşündüklerinden kesintisiz zulmediyorlar. İnsanlığın gözü önünde kan döküyor, soy kırım/kıyım yapıyor, bir işkence laboratuvarı gibi çalıştırıyorlar terör örgütü devletlerini, küresel sistemlerini.

Dünyanın vicdanını dünyanın imkânıyla paçavra gibi yırtıp atıyor, zulmü kanıksatıyor, hak, hukuk, adalet gibi kavramları yok ederken taş kesiliyorlar. Kan içmeye tutkuyla bağımlılar ve bu bağla dinlerine diledikleri kadar zehir katıyorlar. Evanjelik sapkınlar gibi zulümlerini,

kıyımlarını sapık inanç ve itikatlarıyla teyid ediyorlar. “Zulüm bizdense ben bizden değilim” diyemiyor, sürüden ayrılamıyorlar. İspanya İç Savaşı’nı, faşizmi, kıyımı, yıkımı resmeden *Guernica* tablosunu gören Alman general atölyesini bastığı *Picasso*’ya “Bu tabloyu siz mi yaptınız” demiş de “Hayır, siz yaptınız” diye karşılık vermiş ya ünlü ressam. Düşmanlık bahsi bundan daha iyi anlatılamaz. Bir de *Kavafis*’in meşhur *Barbarları Beklerken* şiirinin dediği: Beklenen barbarlar bir türlü gelmezler. Etrafı karanlık sarınca gelmeyen barbarları bekleyenler umutsuzca *Peki şimdi hâlimiz ne olacak barbarlarsız derler.*

Baltasar Cracian, “Akıllı bir insan düşmanlarının gayzını kendi kuvvetli ve zayıf yanlarını iyi görebileceği bir aynaya dönüştürür” demiş. Düşmanı onu büyütür yani. Arkadaşına dostuna ayıracağı zamanı düşmanını düşünmeye ayırır. Ekmeğini düşmanlıktan kazanan toplumun bütün negatif duygularını düşmana boca eder. Zira düşman kendinden zarar görülen değil fayda umulandır. Dünyadaki her krizin, düğümün gerisinde düşman üretme mekanizmaları vardır. “Düşmanlarımızı tamamen sırtımızdan atarsak belki de dostlarımızla bozuşabiliriz” demesi *Plutark*’ın boşuna değil

“Ey düşmanım sen benim ifadem ve hızımsın/ gündüz geceye muhtaç bana da sen lâzımsın” diyen *Necip Fazıl* bu itirafla bir sırrı faş eder. “İmreniyoruz başkalarının mahvına” der şair. Bir de ne der *Sebebi Te’lif*’te: “Düşmanı gösteriyorlar, ona saldıırıyoruz, siz gidin artık düşman dağıldı dedikleri bir anda anlaşılıyor. Baştan beri bütün yenik düşenlerle aynı kışlaktaymışız. İncecik yas dumanı herkese ulaşıyor. Sevinç günlerine hürya doluştüğümüzde tek başınayız”.

Yüzyıllık *Yalnızlık*’ta *Albay Aureliano Buedia*’nın tutsaklarından biri ona “Ordudan bu denli nefret ettikten, ona karşı o kadar savaştıktan ve üstüne onca kafa yorduktan sonra beni asıl üzen senin de onlar kadar kötü olup çıkman. Bu hızla tarihimizin en despot ve en kanlı diktatörü olacaksın” der. Ne kadar manidardır “Savaş ölünce değil düşmanına benzeyince kaybedilir” dediği merhum *Aliya İzzetbegoviç*’in. Başarıya, galibiyete, zafere tapınmak düşmanı dilemeyi beraberinden getirir.

Öyle ya bütün savaşlar düşmana evrilerek kaybedildi. “Olsun, savaş zaten kaybetmektir” mi diyorsunuz? Peki ya savaşmamak üzere yola çıkan merhamet avcıları, ekoller, akımlar, cemaatler, örgütler, partiler, hizipler nasıl bu kadar düşmanlık yüklendi ki bu kör noktaya geldik? Bunca nefret hangi damarlarından, nasıl nasıl zerk edildi?

Ne Emevi kılıcı ne Abbasi Kırbacı ne Kardeş katli ne Kuyucu Murad kuyusu.

Madem söz tatlıya bağlanamıyor öyleyse *Cahit Koytak*’a kulak verelim:

Düşmanına ölümü değil hayatı götür; böylece kaybeden sen değil, hayır hayır düşmanın da değil, düşmanlık olsun! Kazanan da dostluk olsun! ölüleri diriltten dostluk, yani hem sen hem bütün insanlık!

